

Тема 3. Свобода думки, совісті та віросповідання у прецедентній судовій практиці

ПЛАН

Теоретичні питання:

1. Міжнародні стандарти свободу думки, совісті та віросповідання
2. Природа думки, совісті та віросповідання у прецедентній судовій практиці
3. Обмеження думки, совісті та віросповідання у прецедентній судовій практиці:
 - 3.1. «законна мета обмеження»;
 - 3.2. «передбаченість законом»;
 - 3.3. «необхідність у демократичному суспільстві»
4. Спеціальні аспекти свободу думки, совісті та віросповідання:
 1. трудові відносини
 2. відмова від проходження обов'язкової військової служби
 3. прозелітизм
 4. санкції за носіння релігійної символіки
 5. реєстрація релігійних об'єднань

Джим Мердок. Защита права на свободу мысли, совести и религии в рамках Европейской конвенции о защите прав человека. Серия пособий Совета Европы. – Воронеж: ООО Фирма «Элист», 2014 – 163 с. – Режим доступа: <https://rm.coe.int/16806f14e7>

Практичні завдання:

1. Ознайомтесь із запропонованими рішеннями Європейського суду з прав людини та дайте аргументовані відповіді на такі питання:

1.1. Чи будь-які думки та переконання підпадають під дію статті 9 Конвенції 1950 року? Чи охоплюються гарантією свободою думки, совісті та віросповідання зокрема переконання в таких питаннях, як евтаназія, мовні переконання, поховання людини після смерті? Чи охоплюються обсягом поняття переконання в розуміння статті 9 Конвенції пацифізм, атеїзм та веганізм, політична ідеологія комунізму?

- Кемпбел і Козанс проти Сполученого Королівства (Campbell and Cosans v. the United Kingdom)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-100624%22%5D%7D>

- Анжелені проти Швеції (Angeleni v. Sweden)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-78932%22%5D%7D>

1.2. Гарантія свободи віросповідання охоплює собою лише класичні світові релігії, чи також й інші релігійні вірування, зокрема друїзм, Свідків Єгови, секти Муна, руху Ошо та ін.?

- Кімля та інші проти Росії (Kimlya and others v. Russia)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-117947%22%5D%7D>

1.3. Чи є порушенням свободи думки, совісті та віросповідання обов'язок учнів, батьки яких сповідують пацифістські переконання, брати участь у масових походах (парадах), в яких беруть участь військові?

- Вальсаміс проти Греції (Valsamis v. Greece)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-125344%22%5D%7D>

1.4. Чи гарантує свобода віросповідання обов'язок держави не вимагати від людини відкрити та описати свої релігійні переконання? Чи допускається така поведінка держави, коли реалізація певних пільг та привілеїв пов'язана із сповіданням певної релігії або переконання?

1.5. Чи допускає свобода віросповідання можливість переконання у своїх віруваннях інших людей?

- Кокінакіс проти Греції (Kokkinakis v. Greece)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-102081%22%5D%7D>

1.6. Чи відповідає гарантіям свободи віросповідання обов'язок державних чиновників присягати на вірність певній релігії, зокрема складати присягу на Біблії?

- Бускаріні та інші проти Сан-Марино (Buscarini and Others v. San Marino)

http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_364

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58915%22%5D%7D>

1.7. Чи порушує свободу віросповідання заборона, передбачена законом, на носіння релігійних символів, зокрема одягу, що приховує обличчя?

- Лейла Шахін проти Туреччини

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-119777%22%5D%7D>

- S.A.S. проти Франції

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-150988%22%5D%7D>

1.8. Чи може бути причиною звільнення з роботи працівника сповідання ним певної релігії? Якщо це віросповідання суперечить демократичним засадам суспільства та перешкоджає здійсненню професійних обов'язків?

- Іванова проти Болгарії

(Ivanova v. Bulgaria)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-117433%22%5D%7D>

1.9. Чи може бути підставою звільнення працівника в релігійній організації, який сповідує релігійні переконання цієї організації, порушення релігійних заборон, зокрема заборони перелюбства та перебування в другому шлюбі?

- Обст проти Німеччини (Obst v. Germany) та Шут проти Німеччини (Schüth v. Germany)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-119794%22%5D%7D>

1.10. Чи охоплюється свободою віросповідання право працівника не виходити на роботу з поважних причин у зв'язку із святкуванням релігійного свята або здійсненням релігійного обряду?

1.11. Чи охоплюється гарантіями свободи віросповідання відмова проходити військову службу через релігійні переконання?

- Баятян проти Вірменії (Bayatyan v. Armenia)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-118428%22%5D%7D>

1.12. Чи може бути законною підставою відмови у реєстрації релігійної організації зазначення у її назві військового характеру?

- Московська гілка Армії порятунку проти Росії (Moscow Branch of the Salvation Army v. Russia)

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-125937%22%5D%7D>

2. Презентаційне завдання (на вибір студента):

Ознайомтесь із рішеннями Європейського суду з прав людини у справах проти України в частині порушення свободи думки, совісті та віросповідання (стаття 9) та узагальнено продемонструйте їх аналіз:

<https://minjust.gov.ua/m/stattya-9-svoboda-dumki-sovisti-i-religii>

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22respondent%22:%5B%22UKR%22%5D%2C%22article%22:%5B%229%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>

Рекомендовані джерела:

1. Бедь В. В. Міжнародно-правове закріплення свободи совісті / В. В. Бедь // Часопис Київського університету права. - 2011. - № 1. - С. 349-353. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2011_1_90
2. Вовк Д. О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія / Д. О. Вовк. – Харків: Право, 2009. – 224 с. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2010/Vovk_2009.pdf
3. Джим Мердок. Защита права на свободу мысли, совести и религии в рамках Европейской конвенции о защите прав человека. Серия пособий Совета Европы. – Воронеж: ООО Фирма «Элист», 2014 – 163 с. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/16806f14e7>
4. Лозінська С. В. До питання про релігійну свободу: міжнародно-правовий аспект / С. В. Лозінська // Університетські наукові записки. - 2007. - № 1. - С. 232-239. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2007_1_37
5. Рекомендації щодо аналізу законодавства у сфері релігії або переконань, підготовлені Консультативної радою експертів БДІПЛ/ОБСЄ з питань свободи релігії або переконань за сприяння Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія), прийняті Венеціанською комісією на 59-му Пленарному засіданні (Венеція, 18-19 червня 2004 року), схвалені Парламентською асамблеєю на щорічному засіданні (Единбург, 5-9 липня 2004 року). – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/odihr/176876?download=true>
6. Ярмол Л. В. Захист свободи віросповідання Європейським судом з прав людини (загальнотеоретичні аспекти) / Л. В. Ярмол, І. Б. Тучапець // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. - 2015. - № 824. - С. 368-372. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_824_60